

Afrika Kıtası Müslüman Ülke ve Toplulukları Dinî Liderler Toplantısı

1-3 Kasım 2006
Dolmabahçe Sarayı

Değerlendirme:
Faik Deniz-Serhat Orakçı

İstanbul, geçtiğimiz aylarda renkli ve aynı zamanda oldukça önemli bir buluşmaya ev sahipliği yaptı: “Afrika Kıtası Müslüman Ülke ve Toplulukları Dinî Liderler Toplantısı” Afrika kıtasının değişik kültür merkezlerinden kalkıp İstanbul’a gelen katılımcılar rengârenk geleneksel kıyafetler içindeydi. İçerikten habersiz bir insanın kolaylıkla yanılarak kıyafet balosu sanabileceği toplantıda Afrika kıtasının değişik ülkelerinden gelen Müslüman liderler ağırlandı. T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın düzenlediği toplantı Burkina Faso, Çad, Kamerun, Madagaskar, Runda, Güney Afrika, Mali, Kenya, Kongo ve daha birçok ülkeden gelen temsilcilerin katılımıyla gerçekleşti. Üç gün süren toplantılar boyunca “Küreselleşme Sürecinde Dinî Kimlik”, “Afrika İslâm Ülkeleri Arasında İşbirliği”, “Dinî Eğitim ve Öğretim Alanında Fırsatlar” ve “Kültürel Mirasın Korunmasındaki Temel Yaklaşım ve Tutumlar” gibi değişik konu başlıkları ele alındı. Geldikleri ülkelerde en üst düzey İslâmî otorite kabul edilen temsilciler, ülkelerindeki bilgi ve tecrübe aktarımını esas alan ve zaman zaman da duygusallaşan, sınırsız konuşmalar yaptılar. Genel dostluk mesajları içeren konuşmalarda İslâm’ın kendi ülkelerindeki serüveni, geldiği son noktayı, Müslümanlar olarak yaşadıkları sıkıntıları ve Türkiye’den beklentilerini dile getirdiler. Afrika-Osmanlı ortak tarihî geçmiş göz

önüne alındığında bir ilki gerçekleştiren toplantının ilk açılış töreninin Dolmabahçe Sarayı’nın Has Bahçe’ye bakan gösterişli Medhal Salonu’nda yapılmasını ise, Türkiye’nin Afrikalı Müslümanlarla kurmak istediği ilişkileri Osmanlı İmparatorluğu ile ilişkilendirmesi açısından iyi düşünülmüş simgesel bir jest olarak kabul etmek mümkün.

Son yıllarda yapılan bilimsel araştırmalar Türkiye’nin Afrika ülkeleri ile ilişkilerinin seyrinde “Osmanlı mirasının” önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymakta. Tarihçilerimiz Osmanlı İmparatorluğu’nun Afrika’ya yönelik geliştirdiği dış politikayı araştırdıkça tarihimizin bilinmeyen yönleri su üstüne çıkmakta. Afrika’daki Osmanlı mirasının sadece kıtanın kuzeyindeki Cezayir, Tunus, Mısır gibi ülkelerle sınırlı olmadığı, Orta ve Güney Afrika coğrafyasında bile bu mirasa rastlandığı bugün bilinmekte. Toplantıda konuşan liderlerin bu mirasa sık sık atıfta bulunmaları aslında Osmanlı’nın bu kültürlerle ne tür bir ilişki içinde olduğunu güzel bir özet mahiyetindeydi. Üç gün süren toplantılar boyunca Afrikalı Müslüman liderler her fırsatta Osmanlı’ya duydukları sevgi ve minneti dile getirdiler.

Her ne kadar Başbakan ve Dışişleri Bakanı böyle önemli bir toplantıya mazeret göstererek katılamadıysa da Afrika Dinî Liderler Toplantısı’nın önemli konukları vardı. İslâm Konferansı Örgütü (İKÖ) Genel Sekreteri Ekmeleddin İhsanoğlu, Devlet Bakanları Mehmet Aydın ve Beşir Atalay gibi isimler konuşmacılar arasındaydı. Türkiye’yi temsilen yaptıkları konuşmalarda önemli dostluk mesajları verdiler. Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu ev sahibi statüsüyle üç gün süren toplantılar boyunca hep misafirlerle beraberdi ve yer yer ikili görüşmeler yaptı. Hatta “Geçiyordum uğradım...” diyerek toplantıya iştirak eden Enerji Bakanı Hilmi Güler de küçük bir konuşmayla toplantıyı renklendiren simalardan. Dolmabahçe’deki açılıшта, Afrika İslâm Konseyi Başkanı Hasan Abubekir Hüseyin Afrika kı-

tasını temsilen bir konuşma yaptı. Coşkulu konuşmasıyla ayakta alkışlanan Hüseyin, İstanbul merkezli bir genel sekreterliğin derhal kurulmasını ve Afrika kentlerinde temsilcilikler açılmasını teklif etti. Bizce bir ilk olması açısından büyük bir öneme sahip bu toplantının belki de en büyük eksiği, Kuzey Afrika'da lider konumundaki Mısır ile Orta Afrika'da etkili bir güce sahip Nijerya'dan hiçbir katılımcının bulunmamasıydı.

1,5 milyara yaklaşan nüfusu ile Afrika, sömürgeci güçlerin iki-üç asırdan beridir dayattığı siyasî ve sosyal kimlikten kurtulmaya çalışırken, bir yandan da yeni sosyal ve siyasal kimliğini belirleme uğraşındadır. Daha mecrasını bulmamış bu muğlak ve çetin arayıştan, sömürgeci dönemde olduğu gibi kendilerine has ne varsa kaybedip varacakları yeni bir kimliği tasvip etmeyecekleri muhakkaktır. Bununla beraber kendi kimliklerini yok saymayacak, onu zenginleştirecek yeni kimliklere açık olacaktır. Hâlihazırdaki Afrika'nın hassas olduğu bu mevzuu, toplantıda bir konuşma yapan Prof. Bakari'nin şu ifadesi çok güzel özetlemektedir: "Kimlik kaybetmeksizin yeni kimlikler elde etmek." Dolayısıyla Afrika ile kurulacak bütün ilişkilerde eşitlik ilkesine samimi vurgu yapılmalı; üstünlük, aşağılık hatta gerekirse liderlik gibi kavramlardan uzak durmaya özen gösterilmelidir.

Afrika'nın bu kimlik değişimi sürecinde yeni aktörler devreye girerken (Çin gibi), eski sömürgeci aktörler de yeni tebdil-i kıyafetlerle bu boşluğu doldurma peşindedir. Türkiye ve diğer İslâm ülkeleri, bu kara coğrafyanın insanlarına, bilhassa kendilerine karşı sorumlu olduğumuz Müslümanlarına, yeni bir trajik serüvenin yaşatılmaması ve stratejik dengelerin kendilerinden yana kurulması için etkin ve onurlu aynı zamanda kurumsal yapılarla desteklenen ilişkiler ağı kurmalıdır.

Toplantıda pek dile getirilmese de, Afrika'da birçok yerde bizzat müşahede etme fırsatı bulduğumuz

bir noktaya işaret etmek istiyoruz. Afrika Müslümanları çok değişik topluluklardan müteşekkildir. Özellikle Sab-Sahara'da siyahî Müslümanların yanı sıra, başta Hintli Müslümanlar olmak üzere birçok farklı etnik yapıdan Müslüman vardır. Afrika'nın problemleri olarak sayılan açlık, sefalet ve kıtlık, Hintli ya da diğer Müslüman gurupların problemi değil, bilakis yerli zenci insanların pençelediği sorunlardır. Dolayısıyla bu sorunla mücadelede işbirliği yapılmalı, öncelikle yerli, zenci Müslüman gurupların muhatap alınarak kurumsal yapılar ve organizasyonlara kavuşturulmaları sağlanmalıdır. Aksi takdirde problemlerin çözümü ağırlaşacak ve asıl Afrika bir kez daha ihmal edilmiş olacaktır.

Toplantının dinî liderler seviyesinde yapılması, kanımızca, çok önem arz etmektedir. Teatisi yapılan fikirlerin ve alınan kararların Afrika'da tabana (halkta) yayılması ve onda makes bulması çok daha kuvvetle muhtemeldir. Bu açılımın köklü ve kalıcı olabilmesi için de kurumsallaşmış bir yapıda devamlılığı esas alan bir açılım sağlanması ve bu doğrultuda desteğin devam etmesi çok önemlidir.

Netice olarak, Afrika Müslüman Liderler Toplantısı'ndan şu ortak görüşler çıktı denebilir: Öncelikle Türkiye'nin, Afrika'nın ve diğer Müslüman ülkelerin küreselleşmenin yol açtığı sorunlarla mücadelede ortak bir duruşu benimsemesi. Dinî eğitim konularında geliştirilebilecek çok yönlü ilişkilerin zemininin şimdiden kurulması için çalışmaların bir an önce başlatılması. Sivil yardım kuruluşlarının Afrika ülkelerine bir plan dahilinde kanalize edilmesi. Kıtadaki Osmanlı eserlerinin tespit edilmesi, gerekli onarımın yapılması ve bu eserlerin tanıtılması için fon oluşturulması. Bu tür toplantıların periyodik olarak devam ettirilmesi. Kamuoyunun Afrika konusunda bilinçlendirilmesi ve Türkiye ile Afrika ülkeleri arasında öğrenci değişim programlarının desteklenmesi. Toplantıların bitiminde Ali Bardakoğlu tarafından okunan on altı maddelik sonuç bildirge-

sinde özellikle şu maddeye vurgular yapıldı: “Bugün Afrika’da açlık, sefalet, kıtlık, ırkçılık, ölümcül hastalıklar, cehalet, inanç özgürlüğünün kısıtlanması gibi sorunlar ülkeden ülkeye geçişle beraber, kendini en geniş problemler olarak hissettirmektedir. Ayrıca insanların sosyal ve ekonomik sorunları dinsel amaçlar uğruna istismar edilmektedir. Bu tür sorunlara karşı insanlara çözüm yollarının genel ilkelere sunan İslâm’ın Afrika kıtasındaki durumu, bütün Müslümanların ve dinî kurumların haberdar olması gereken bir konudur.”

Tüm toplantılar boyunca en az bu madde kadar kabul gören bir başka önemli görüş daha vardı. O da İslâm dininin Afrika’ya girişinin İslâm’ın yayılışının ilk yıllarına, Habeşistan göçüne kadar gittiği ve bin beş yüz yıldır İslâm’ın Afrika’da yayıldığı gerçeğinden hareketle bu mirasa hep beraber sahip çıkılması gerektiği idi. Son olarak, Afrika liderlerinin bütün konuşmalarında her alanda “Türkiye ile işbirliği” isteklerini ortak bir söylem haline getirdiklerini de belirtmekte fayda var.

Program

1 Kasım, Çarşamba

Açılış ve İkrâm 09.00-12.00

1 Kasım Çarşamba

I. OTURUM

Afrika İslâm Ülke ve Toplulukları ile Türkiye Arasındaki Dinî ve Kültürel İlişkilerin Tarihi ve Geleceğine Dair Düşünceler (Ülke Temsilcilerinin Konuşmaları)

Giriş Mahiyetindeki Konuşmalar: Ali Dere, Muhammet Bakari

2 Kasım Perşembe

II. OTURUM

09.00–10.15

Afrika’da İslâm’ın Yayılış Tarihi ve Bugünü

Giriş Mahiyetindeki Konuşmalar:
Ahmet Kavas, Muhammet Harun

III. OTURUM

10.30-12.00

Küreselleşme Sürecinde Dinî Kimlik,
Kültürel Mirasın Korunmasındaki Temel Yaklaşım
ve Tutumlar

Giriş Mahiyetindeki Konuşmalar:
Teoman Duralı, Mustafa Özel, Hasan Karaca

IV. OTURUM

13.30–16:30

Afrika İslâm Ülkeleri ve Toplulukları ile Türkiye arasında Din Eğitimi ve Hizmetleri Alanlarındaki İşbirliği İmkanları

Giriş Mahiyetindeki Konuşmalar: K. Hakkı Kılıç

3 Kasım Cuma

V. OTURUM

09.00–11.00

Genel Değerlendirme ve Kapanış (Basın Toplantısı)